

ULUSLARARASI POLİTİKANIN KÜRESEL DÖNÜŞÜMÜ

Global Transformation Of International Policy

Ayşe ERİM

Arel üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası ilişkiler, İstanbul/Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-0478-4968

Cite As: Erim, A. (2021). "Uluslararası Politikanın Küresel Dönüşümü", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 7(47): 1564-1574.

ÖZET

Ulus-devletin ortaya çıkması ve uluslararası sistemde belirleyici temel aktör rolünü üstlenmesi küreselleşmenin zamanla hız kazanması sonucunda hem yapısal hem de işlevsel olarak sorgulanmasına ve egemenlik alanında bazı aşınmaların olmasına neden olmuştur. Son yılların popüler tartışma konusu olan küreselleşme sürecinde toplumsal yapı ve kurumların yanı sıra ulus-devlet ve uluslararası sistem de önemli dönüşüm geçirmiş, bazı araştırmacılara göre ulus-devlet etkinliğini tamamen kaybederken bazı araştırmacılara göre ise zorunlu olarak küreselleşmenin etkilerine uygun olarak dönüşüm geçirmiştir. Ulus-devlet küreselleşme sürecinde bazı yetkilerini çok uluslu organizasyonlara, uluslararası çok uluslu şirketlere, ulus üstü yapılara ya da yerel yönetimlere devretmek zorunda kalmıştır. Bu çalışma da küreselleşmenin ulus-devlet üzerindeki değişimi ve uluslararası sistemin dönüşümü üzerinde yoğunlaşmış, çalışma sonucunda küreselleşme süreci ile değişen uluslararası sisteme karşılık olarak ulus-devletin de değişim ve dönüşüm geçirdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ulus-devletin kontrol mekanizması kaybolmuştur. Ulus-devlet küreselleşme ile birlikte katılımcı demokrasi, insan hakları, özgürlük, bölgeselleşme, yerelleşme ve şeffaflık konularında yeniden şekillenmek adına zorlanmaktadır. Bu bağlamda yeni reformlar, ekonomik düzenlemeler ve kültürel politikalar geliştirmek zorunda kalmıştır. Ulus-devlet bu değişimlere bağlı olarak merkeziyetçi yapısından uzaklaşmış ve yerelleşmeye, bazı alanlarda yetkilerini ulus üstü organizasyonlara ya da yerel otoritelere devretmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ulus-Devlet, Uluslararası Sistem, Dönüşüm

ABSTRACT

The emergence of the nation-state and its role as the decisive actor in the international system caused globalization to be questioned both structurally and functionally as a result of the acceleration and some erosion in the area of sovereignty. In the globalization process, which has been a popular topic of discussion in recent years, the nation-state and the international system, as well as the social structure and institutions, have undergone a significant transformation, according to some researchers, the nation-state has completely lost its effectiveness, and according to some researchers, it has undergone a transformation in accordance with the effects of globalization. The nation-state had to delegate some of its powers to multinational organizations, international multinational companies, supranational structures or local governments in the globalization process. This study focuses on the change of globalization over the nation-state and the transformation of the international system, and as a result of the study, it has been revealed that the nation-state has also undergone change and transformation in response to the changing international system. The control mechanism of the nation-state has been lost. With globalization, the nation-state has been forced to reshape in terms of participatory democracy, human rights, freedom, regionalization, localization and transparency. In this context, it had to develop new reforms, economic regulations and cultural policies. Due to these changes, the nation-state has moved away from its centralist structure and transferred its powers to localization and to supranational organizations or local authorities in some areas.

Key Words: Globalization, Nation-State, International Policy, Transformation

1. GİRİŞ

Modern yüzyılın en önemli gelişim göstergesi kabul edilebilecek olan ulus-devlet yapılanması son yıllardaki değişimlerden etkilenmiş, özellikle egemenlik erki konusunda tartışma konusu haline gelmiştir. Yaşanan, terör, salgın, çevre, artan göç, sağlık ve iklim değişiklikleri gibi sorunlar ulus-devlete ve yönetim mekanizmalarına olan güven duygusunun kırılmasına yeni ulus-üstü yapılanmaların oluşumlarının desteklenmesine zemin hazırlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası savaşların önlenmesi ve daimi barışın sağlanması amacıyla oluşturulan ulus-üstü oluşumlar bu sürece gösterilebilecek en güzel örnektir. Diğer taraftan insan hakları, düşünce özgürlüğü, medya özgürlüğü gibi kavramların yaygınlaşması ile beraber küreselleşmenin de ulus-devlet yapılanmasının merkezi gücünü zayıflattığı görülmektedir. Küreselleşme ile birlikte tartışılmaya başlanılan konu ulus-devletin bu süreçten nasıl etkilendiğidir. Ulus devlet küreselleşme sürecinden ne kadar etkileniyor, egemenlik alanı daralıyor mu, yetki alanında daralma var mı ya da küreselleşme ile birlikte siyasi, ekonomik ve sosyal olarak ulus-devlet daha fazla mı güçleniyor? Bu soruların cevapları için öncelikle küreselleşmenin detaylarını ve ulus-devlete nasıl etki ettiğinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Küreselleşmenin toplumun her katmanının da meydana getirdiği dönüşüm kuşkusuz ulus-devletin işlevlerinde de bazı değişikliklere ya da dönüşümlere neden olmuştur. Özellikle ekonomik alanda meydana gelen değişimler ulus-devletin gücünü etkileyen en önemli gelişmedir. Ulusal şirketlerin küreselleşmenin etkisi ile

güçlenerek çok uluslu şirketlere dönüşmesi, ulus-devletleri olumsuz etkilemiştir. Sınırların ortadan kalkması ve ekonominin küreselleşmesi hem siyasi hem de toplumsal açıdan zorunlu değişimlerin meydana gelmesini sağlamıştır. Ekonomik alana devletin müdahale kapasitesi zayıflarken diğer taraftan piyasa çok uluslu devletlerin varlığı ile giderek güçlenmektedir. Ulus-devletin yetki alanının daralması ve gücünü hem çok uluslu şirketlere devretmesi hem de yerel yönetimlere aktarması birçok ulus-devletten daha güçlü şirketlerin doğmasına neden olmuştur. Ancak çok uluslu şirketlerin gücünün artmasına rağmen ulus-devletin etkisi yok olmamış ya dolaylı ya da doğrudan ekonominin belirleyici aktörlerinden biri olmaya devam etmektedir. Vergi toplama, iş olanağı sağlama, fon sağlama, altyapı çalışmalarını düzenleme ve işletme, savunma ve güvenlik sanayisindeki harcamalar ve denetleme yetkisi halen ulus-devletin yetki alanında bulunmaktadır. Kısaca ulus-devletin ekonomik alandaki gücü ve işlevliği yok olmadan şekil değiştirmiştir diyebiliriz.

Küreselleşmenin ekonomik etkileri yanında siyasi alanda da yadsınamaz etkileri söz konusudur. Teknoloji alanında yaşanan değişim ve ilerleme iletişim ağlarının yaygın kullanılması sayesinde siyasi düşüncelerin ve örgütlenmelerin daha hızlı yayılmasına neden olmuştur. Diğer bir ifade ile siyasal küreselleşme, ulus-devletin egemenlik sınırları içinde gücünün azalması, insan hakları, demokrasi, özgürlük ve kadın hakları konularında dış müdahalelerin söz konusu olması din, devlet, dil, bayrak gibi sembollerin öneminin azalması ve ulus üstü kuruluşların ön plana çıkmasıdır. Sınırların ortadan kalkması demokrasi, hukuk ve insan hakları gibi söylemlerin daha fazla kullanılması ile ulus-devletin bu kavramlara özgü içeriğinin ve işlevinin değişmesidir.

Bu tanımlamalar ışığında çalışmada uluslararası politikanın dönüşümüne neden olan küreselleşme kavramının içeriği, uluslararası sistemin bu süreçten nasıl etkilendiği, ulus-devletin nasıl değiştiği ve dönüştüğü ele alınacaktır. Çalışmada varılmak istenen sonuç küreselleşme süreci ile değişen uluslararası sisteme karşılık olarak ulus-devlette değişim ve dönüşüm geçirmiş olduğudur. Bu bağlamda öncelikle küreselleşme kavramı ve bu süreci başlatan nedenler incelenecektir. İkinci bölümde küreselleşme sürecinde ulus-devletin dönüşümü, son bölümde ise küreselleşme sürecinde uluslararası sistemin geçirdiği dönüşüm ele alınarak çalışma sonlandırılacaktır.

2. KAVRAMSAL OLARAK KÜRESELLEŞME

Küreselleşme son yılların en tartışmalı konusu olarak birçok araştırmacı tarafından tanımlanmaya çalışılmıştır. En basit ifade ile küreselleşme, “mal ve hizmetlerin, üretim araçlarının, teknolojinin ve finans kaynaklarının serbestçe dolaşabildiği ve piyasaların giderek bütünleştiği bir süreç” tir (Şenses, 2001: 13). Bu süreç ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve teknolojik olmak üzere birçok farklı evreye sahiptir. Küreselleşme süreci Rondinelli’nin belirttiği gibi, “uluslararası ticaretin ivme kazanması, yatırımların artması, iletişimin artması, sınırların kalkması” şeklinde de tanımlanabilir (Rondinelli ve diğerleri, 1998:71). Erbay’ın tanımına göre ise “farklı toplumsal kültürlerin ve inançların daha yakından tanınması, ülkeler arasındaki her türlü ilişkinin yaygınlaşması ve yoğunlaşması, ideolojik ayrımlara dayalı kutupların ortadan kalkması sonucunu doğuran kaçınılmaz bir süreçtir” (1998: 70).

Türk dil kurumu “küreselleşmeyi” “küreselleşmek durumu, globalleşme” ve küreselleşmek fiilini de “dünya milletlerini, ekonomi, siyasi ve iletişim bakımından birbirine yaklaştırmaya ve bir bütün olmaya götürmek” olarak tanımlamaktadır (TDK). Küreselleşme kelimesini ilk defa 1951 yılında kullandığını iddia eden Merriam Webster’a göre küreselleşme, “serbest ticaret, sermayenin serbest akışı ve ucuz yabancı emek pazarına erişimin artışıyla şekillenen küresel ekonomiyi, küreselleşmeyi betimleyen anahtar cümlelerdir” (Merriam Webster, website). McLuhan ise, 1962 yılındaki “Komünikasyonda Patlamalar” kitabındaki ifadesi ile küreselleşmeyi “global köy” olarak tanımlanmış ve “yeni medya” kavramı kullanılarak bir iletişim döngüsü içine dahil etmiştir (McLuhan, 1962).

Küreselleşme kavramının popüler hale gelmesi ve literatür de kullanılmaya başlaması ise 1980’li yıllara rastlamaktadır. Özellikle Amerika’daki Harvard, Stanford gibi saygın işletme okullarında kullanılması ile dünyada ki literatüre de dahil olmuştur (Timur, 2000:8). Zygmant Bauman da küreselleşmeyi “en derin anlamı ile dünya meselelerinin belirsiz, ele avuca sığmaz ve kendi başına buyruk doğasıdır; bir merkezin, kontrol masasının, bir yönetim kurulunun, idari büronun yokluğudur” şeklinde tanımlamıştır (Bauman, 2006:69). Buradan anlaşılması gereken ise, küreselleşmenin uluslararası sistemdeki anarşik yapısının varlığıdır. Ulus-üstü kuruluşlar ve uluslararası şirketlerin varlığına rağmen bu şirketleri kontrol eden merkezi bir yapının olmamasından bahsedilmektedir.

Ronald Robertson’a göre “bir kavram olarak küreselleşme hem dünyanın küçülmesine hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesine gönderme yapar” (1999:21). Bu bağlamda “küresel kapitalizm ve

küresel medya sistemi gibi ulus üstü ve ulus ötesi örgütlenmelerin, toplumsal hareketlerin ve kurumların hızla gelişmesiyle toplumlar dışarıdan müdahalelere daha fazla maruz kaldıkça toplumsal sınır geçirgenliği artmaktadır” (1999:28). Yine Robertson’a göre, bu çerçevede oluşan “küresel karşılıklı bağımlılık duygusu... hızla kabul görür hale geldi. Dünya savaşları... uluslararası, ulus aşırı ve ulus üstü kurumların çoğalması... iki katlı “nesnel” ve “öznel” “küreselleşme” sürecinde “ çok önemli roller oynadılar” şeklinde yorumlanmıştır (1999:23). Böylece küreselleşmeyi Robertson 1960’larda ki “dünyanın çeşitli yerlerindeki gençlerin bilinçlerinde meydana gelen hem bireysel hem de kolektif terimler dışavurumlar sonucu oluşan devrim” ile ilişkilendirmiş (1999:22-23) ve gerçekte birey düzeyine bilinç yükselişi söz konusudur şeklinde yorumlamıştır (1999:52).

2.1. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

Temel olarak insanlık tarihini ve dünyada yaşanan her olayı küreselleşme tarihine bir katkı olarak kabul etmek mümkündür. Öte yandan, dünyada yaşanan her olgu farklı zamanlarda ve coğrafyalarda farklı kimselerce okunup yeniden değerlendirildikçe tüm dünyanın malı haline getirmekte ve bu da dünyayı tüm insanlığa ait ortak bir alana dönüştürmektedir. “Dünya vatandaşlığı” fikrinde olduğu gibi dünyaya ait olma, “nüfus cüzdanı” örneğinde olduğu gibi siyasal açıdan somutlaştırılması şimdilik mümkün olmasa da psikolojik, sosyal ve kültürel tezahürleriyle elbette ki insanın bağımsız, bireysel, topluluk ve kurumsal olarak geliştirdiği diğer aidiyetlerden bağımsız değildir. Belki bu bağlamda tekil bir küreselleşme yerine Peter Lı Beger Samuel Hengtington’ın dediği gibi “çoklu küreselleşmeler” diyebiliriz (Berger L.P, (çev. Ayla Ortaç), 2003).

İnsanın hareketli bir varlık olarak istemli bir şekilde yaşayabileceği yeni yaşam alanları arayışının küreselleşmeye katkıları büyüktür. Nayan Chanda’nın ifade ettiği gibi “vücudumuzdaki hücrelerden, günlük yaşamamızın ayrılmaz bir parçası olan nesnelere kadar her şeye ve kıtalar arasında binlerce yıldır uzayıp duran görünmez ipliklerle bağlayıp, iyisiyle kötüsüyle, hepimiz küreselleşmenin ürünüyüz ve bu sıra dışı öykünün bir parçasıyız”, Chanda’ya göre Afrika’da başlayıp devam etmekte olan bu sıra dışı öykü, farklı çevrelerde bir yaşam bulmak üzere hayatta kalma dürtüsünden kaynaklanan bir göç öyküsü olup yazarın seçtiği özellikle dört gurup (tacirler, vaizler, maceraperestler ve savaşçılar) tarafından şekillenmektedir (Chanda, (çev. Dilek Cenkçiler), 2009).

Tarihte küreselleşme dalgaları olarak kabul edilen üç zaman aralığını incelersek küreselleşmenin aşamalarını anlamış oluruz. Birinci dalga olarak kabul edilen dönem 15.yy’ın ikinci yarısında Avrupa’da feodal yaşamın bitip deniz ticaretinin yayılması ile başlamıştır. Siyasal olarak bu dönemde feodal beyliklerin yerine ulus-devletler geçmiştir. Gelişen ticaret zaman içerisinde sistemin daha koordineli yönetilmesi ihtiyacını doğurmuş ve ulus-devlet bu ihtiyaca cevap vermiştir. Örneğin ülke çapında tek tip yasaların çıkarılması ve uygulanması, vergi politikası ve hukuk alanında birçok düzenleme yapılmıştır (Rodrik, 2011:10-14).

1648 yılındaki Westphalia Antlaşması ile ulus-devletlerin varlığı kabul edilmiş ve devletlerin birbirlerinin iç işlerine müdahalesinin önüne geçen hukuki kurallar dizisi kabul edilmiştir. Devlet eli ile ticaretin gerçekleştiği bu dönemdeki dış politika yapılanması sömürgecilik üzerine kurulmuştur. Merkantilist düşüncenin hakim olduğu 16. ve 18.yüzyıllar arasında en fazla sömürgeye sahip olan ülke en güçlü olmuştur (Koçdemir, 1998:58).

İkinci dalga küreselleşme 1870’li yıllarda Endüstri Devrimi ile başlamış, sömürgeciliğin hız kazanması ile zenginleşme ve sermaye birikimi artmıştır (Elçin, 2012). Sanayi Devrimi ardından ise feodal yaşam sona ermiş, yeni üretim ağları önem kazanmaya başlamıştır. Feodalizmin bitmesi yeni burjuvazi sınıfının doğmasına neden olmuş, kapitalizm gelişmeye Sanayi ve üretimin çeşitlendirilmesi yeni pazarların bulunması ihtiyacını doğurmuş ve rekabet artmıştır. Sömürgeciliğin yerini emperyalizm almıştır. Yeni pazarlara açılmak Avrupa’nın ekonomisini diğer ülkelere eklemelerken aynı zamanda kültürel, siyasal ve sosyal olarak da etkileşimin önünü açmıştır (Kıvılcım, 2017:29-32). Erken ve hazırlıksız gelişen ikinci küreselleşme dalgası önce Birinci Dünya Savaşının başlaması, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ve Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşının patlaması ile sona ermiş, ülkeler içe kapanmıştır (Acar, 2009:12-13).

Üçüncü dalga küreselleşme 1980’lerden günümüze kadar gelmektedir. Birinci, dalga ulus-devleti, sistemin ve hukukun temel aktörü haline getirirken ikinci dalganın çok fazla etkisi olmamış ancak üçüncü dalga bilgi işlem, uzay teknolojisi, robotik kodlama ve sistematik örgütlenmenin başarılı olduğu ve ulus üstü sivil toplum kuruluşlarının arttığı bir dönemdir (Tanrıverdi, 2017:29). Özellikle çok uluslu şirketlerin doğuşu, Doğu Bloğunun çökmesi ve Batı’nın tek güç olarak kalması, sınır geçirgenliğinin artması, dünyanın global

bir pazar haline alması üçüncü dalganın itici güçlerinden sayılabilir. Bilginin sınırlarının olmadığı internet ve teknolojinin yanında yazılım alanında da meydana gelen gelişmelerin yaşandığı bilgi çağı dönemidir.

Ekonomik anlamda sınırların olmayışı ticaret ve sermaye akışını hızlandırırken aynı zamanda insanların hareketinde de sınırları kaldırmıştır. İnsan hareketliliğinin artması beraberinde kültürel ve sosyal etkileşiminde artmasını sağlamıştır. Diğer taraftan ülkeler arasında karşılıklı bağımlılık ilkesi artmış ve izolasyon politikalarına dönülemeyecek işbirlikleri oluşmuştur. Uluslararası örgütlerin, ulu üstü kuruluşların ve uluslararası anlaşmaların sayısı artarak klasik ulus-devlet modelindeki anlaşmaların içeriklerinde de değişiklikler olmuştur (Deviren ve Atasever, 2011; King, 2019:265).

Üç küreselleşme dalgası da tarihsel kırılma evlerinde yaşanmış ve bu kırılmalarda yaşanan değişimler küreselleşmenin itici güçleri olmuştur. Birinci dalganın itici güçleri merkantilizm ve denizcilikte yaşanan gelişmeler, ikinci dalganın itici gücü sanayileşmenin doğması ile meydana gelen gereksinimler son olarak üçüncü dalganın itici gücü ise çok uluslu şirketlerin oluşması, iletişimde yaşanan teknoloji devrimi ve Doğu Bloğunun yıkılarak Batının tek güç olarak kalmasıdır (Kıvılcım, 2017:36).

2.2. Küreselleşmenin Boyutları

Küreselleşme olgusu toplumsal açıdan farklı şekillerde algılanmakta ve farklı boyutlarıyla etkilerini göstermektedir. Genel yapısı itibari ile ekonomik boyutu ön plana çıkıyor olsa da içerisinde siyasal, sosyo-kültürel, ekolojik ve teknolojik boyutları da barındırmaktadır. Bir bütünün parçaları olan bu kavramlar, küreselleşme olgusu içinde birbirleriyle etkileşim içindedirler.

Küreselleşmenin siyasal boyutunda, 20.yy itibari ile ulus-devletin etki alanı zayıflamış, birçok alanda işlevini yitirmiş ve sorumluluklarının çoğunu küreselleşme ile birlikte yerel yönetimlere ve ulus üstü yapılara bırakmıştır. Çokuluslu şirketler ve uluslararası bölgesel aktörler, ulus-devletlerin yerini almış, ulus-devletler ise bu güç odaklarından faydalanmak durumunda kalmıştır (BM, 1996:24-25). Ekonomik faaliyetlerin yerleşmesi ise ulus-devletin elinde gücün azalmasına neden olan diğer bir unsurdur. Siyasal açıdan ulus-devletin zayıflaması ekonomik entegrasyonun daha güçlü olmasını tetiklemiştir. Ulusal şirketler uluslararası şirketlere dönüştükçe, ulus-devletin gücüyle muhatap olmak yerine yerel yönetimlerle iletişime geçerek daha hızlı hareket etmeyi tercih etmiş, bu durum yerel ya da bölgesel ölçekli kuruluşların sayısında artış yaşanmasına neden olmuştur (Eroğlu, 1997:48-49). Küreselleşme ile birlikte sistemde meydana gelen değişimler ulus-devleti ve karar alma sürecini de etkilemiştir. Ulus-devlet ekonomik kararları alırken çok uluslu şirketlerin varlığı nedeniyle özgür hareket edememektedir.

Ekonomik küreselleşme boyutunda, Endüstri Devrimi itibari ile hem ekonomik hem de siyasal olarak değişimlerin meydana gelmesi olarak tanımlanabilir. Sınırların geçirgenliği artmış, sermaye hareketi hız kazanmış ve millileşme kavramı yerini yabancı sermaye destekli piyasalara bırakmıştır. Küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutunda ise, heterojen kültürler yok olmuş ve üst kültürler ortaya çıkmıştır (Saribay, 2002:48). Bazı baskın özellikler taşımayan kültürlerde, kültürel küreselleşme olumsuz algılanmış, bölgesel ve yerel değerlere saldırı şeklinde kabul edilmiştir (Gözen, 1997:83). Diğer taraftan sınırların ortadan kalkması, mesafelerin kısılması ile ulus-devletler arasındaki farklılıklar ve iletişim sorunları da ortadan kalkmıştır (Heywood, 2016:186). Küreselleşmenin teknolojik boyutu ise, teknolojinin gelişmesi ile haberleşme kolaylaşmış, mal ve sermayenin transferi hız kazanmıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilirken finans piyasaları da etkilenmiş, para transferlerinin elektronik ortamda olması ulus-devletin kontrol mekanizmasını zayıflatmış ve teknolojik gelişmeler baskı unsuru olarak kullanılmaya çalışılmıştır (Yılmaz, 2004:156).

Yukarıda yapılan tanımlamalar ışığında genel olarak değerlendirdiğimizde küreselleşme, ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal olarak toplumun her alanında birbirine bağlantılı değişimlerin olmasıdır. Bu değişimlerle birlikte uluslararası sınırların ortadan kalktığı, ulus-devletin önemini azaldığı ya da niteliğinin değiştiği, yerleşmenin daha fazla ön plana çıktığı, gelenekselliğin önemini yitirdiği bir süreç yaşanmaktadır (Keyman, 2002:36).

3. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ULUS-DEVLETİN DÖNÜŞÜMÜ

Uluslararası sistemdeki en önemli siyasal birim olan ulus-devlet, bir toplumdaki bireyleri yabancı güçlerden ve birbirlerine verecekleri zararlardan korumak adına bir sözleşme ile haklarının korunması için belirlenen devlet mekanizmasına devrettikleri sistemdir (Hobbes, 2007: 131). Ulus-devletin kurgulanmasındaki ülkesel ve sosyal bütünlük yapısal unsurlar olarak kabul edilmiş diğer taraftan ülke olarak kabul edilen sınırları belirlenmiş kara parçasının ise vatan kavramı ile bütünlleştirilmesi söz konusu olmuştur. Siyasal bütünlük

kavramı içinde tanımlanmak istenen ulusu oluşturan bireylerin yurttaş sıfatı ile siyasi sisteme dahil edilmesidir (Erözden, 1997:116).

Küreselleşme sürecinin ulus-devlet yapılanması üzerindeki değişimlerini hem olumlu hem de olumsuz yönleri ile incelediğimiz de genel olarak varılan sonuç küreselleşmenin ulus-devlet yapılanmasını aşındırdığıdır. Küreselleşmenin ulus-devlet üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olmuştur. Bu etkileri üç farklı yaklaşımla inceleyebiliriz (Bahçekekapılı, 2009:10); Aşırı Küreselleşmeciler, Kuşkucular, Dönüşümcüler. Aşırı Küreselleşmecilere göre; ulus-devlet, sermaye ve ticaretin küreselleşmesi ile birlikte ekonomik kaynaklar veya ticaret üzerindeki gücünü kaybetmektedir (Coşkun, 2002:52). Piyasalar, ekonomik gücünü kaybeden ulus-devletin karşısında daha da güçlenecek ve ulus-devletler zorunlu olarak yetkilerini yerel ve bölgesel otoritelerle paylaşmak zorunda kalacaklardır. Bu durum sonucunda ulus-devletin gücünün azaldığı oranda, yerel ve bölgesel kurumların gücünün arttığı görülecektir. Küreselleşmenin her evresine kuşku ile bakan Kuşkucular'a göre ise; küreselleşme ulus-devlet yapılanmasına zarar vermekte, çok uluslu şirketler ve ulus-üstü oluşumlar, ulus-devletin gücünü aşan şekilde güçlenmektedir. Giddens'a göre Kuşkucular, "küreselleşme nosyonunu, refah sistemlerini ortadan kaldırmak ve devlet harcamalarında kısıntı yapmak isteyen serbest piyasacıların ortaya attığı bir ideoloji" olarak görmektedir (2001:21). Dönüşümcüler ise, küreselleşmeye daha olumlu yaklaşan grubu oluşturmaktadır. Bu gruba göre küreselleşme ile toplumun modernleşmesi ve daha yüksek sosyal refaha kavuşması sağlanmaktadır. Bu sayede küreselleşmenin getirdiği yenilikler toplumun her katmanına işlemektedir. Dönüşümcülere göre, ulus-devlet azalan gücünü ancak küreselleşmenin sağladığı yeniliklere uyum sağlayarak ve yetki alanını bu kurallara göre düzenleyerek yeniden kazanabilir. Ulus-devlet bu sayede yok olmayacak fakat zorunlu olarak dönüşerek varlığını sürdürecektir (Giddens, 2001:22-23).

Ulus-devletin dönüşüm sürecini küreselleşme açısından değerlendiren liberal bakışa göre ise, ulus-devletin ekonomik alandaki yetki kaybı kabul edilebilir bir süreçtir. Ancak piyasaların ve ulus-devletin birbirleri ile olan etkileşimi ya da rekabet konusunun irdelenmesi, ulus-devletin güç kaybetmesine zemin hazırlamaktadır (Tükel, 1998:62-64). Liberal görüşü savunanlara göre, ulus-devletin rolü sınırlı kalmalıdır. Ulus-devlet toplumun refahı ve güveni ile ilgilenmeli, ekonomik konularda piyasaya müdahale etmemelidir (Sallangül, 2004:133). Küreselleşme ile birlikte ulus-devlet birçok işleve cevap verememekte, etkinliğini kaybetmekte ve bu nedenle yeni aktörlerin doğmasına neden olmaktadır. (Koray, 2001:36). Klasik liberal görüşe göre, ulus-devletin toplum ve ekonomi üzerindeki denetleyici ve sınırlandırıcı etkisi ortadan kaldırılmalı, devlet toplum sağlığını ilgilendiren sağlık, kültür, eğitim, sosyal planlamalar ve güvenlik gibi konular üzerine eğilmelidir. Yetki alanı ve egemenliği sınırlandırılan ulus-devlet yetkilerini yerel yönetimlere ya da STK'lara (Sivil Toplum Kuruluşu) devretmelidir (Güler, 2005:97-98). Keynesian bakış açısına göre ise, serbest piyasa ekonomisi ulus-devlet yapılanması olmadan toplumsal düzeni sağlamada yetersiz kalacaktır. Ulus-devlet oluşturduğu sosyal sigorta, yardım ve güvenlik sistemleri ile toplum refahının sağlanması açısından önemlidir (Sallangül, 2004:147).

Küreselleşme sürecinin ulus-devlet üzerindeki dönüşümünün etkilerini değerlendirmemiz gerekirse bunları ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel olarak sınıflandırmamız doğru olacaktır.

Ekonomik Etkileri; Küreselleşmenin ulus-devlet üzerindeki ekonomik etkilerine bakmamız gerekirse, küreselleşme sürecinde mal ve sermayenin serbest dolaşımı ile hükümetler kendi ekonomileri üzerindeki kontrolü kaybetmiş, döviz kurlarının da sistematik olarak birbirine bağlanması ile hükümetler para politikalarının ulusal seviyedeki kontrolünü ellerinden kaçırmış, bağımsız para politikaları izlemeleri zorlaşmıştır (Bakan ve Tuncel, 2012:58). Ayrıca AB, Gümrük Birliği, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütler ulus-devletin ekonomik alandaki egemenliğinin zayıflamasına neden olmuştur. Ekonomik alanda devletin kontrol ve denetimi zayıflarken, aynı anda piyasa temelli sistem giderek güçlenmiştir (Şahin, 2009:77-78). Ulus-devletin gücünün daralması ya da yerel yönetimlere ve çok uluslu şirketlere devredilmesi, etki alanı giderek büyüyen şirketlerin doğmasına neden olmuştur (Şahin, 2009:76). Birçok ulus-devletten daha fazla güce sahip olan bu şirketler hem ekonomiye hem de siyasete dolaylı olarak etki etmektedir (Aktan ve Vural, 2008:1).

Siyasi Etkiler; Küreselleşmenin ulus-devlet üzerindeki ekonomik aşınma siyasi etkilerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ekonomik sınırların aşınması siyasi sınırların aşınmasına da neden olmuştur. Örneğin, mal ve sermayenin, insan kaynaklarının ve bilginin sınır dışına çıkmasına engel olamayan ulus-devletin egemenlik kontrolünün kaybı olarak değerlendirilmiştir (Şener, 2014:65). Ayrıca küreselleşme sürecinde ulus-devletlerin yerelleşmesi egemenlik kaybı tartışmalarının diğer bir ayağını oluşturmuştur (Altıntaş ve Pektaş, 2020:121). Özellikle AB gibi karşılıklı bağımlılık ilkesi üzerinde işleyen bütünleşme

süreçleri üye ülkelerin birçok ulusal karar alma yetkisini ulus üstü bir yapılanma olan AB organlarına devretmesine neden olmuştur. Bu devir ulus-devlet açısından etki kaybı olarak değerlendirilmiştir. Ulus-devletin karar alma sürecini de etkileyen küreselleşme ile birlikte insan haklarından uzak, egemenlik ve otoriter yönetim şekilleri kabul edilemez bir hal almıştır (Bakan ve Tuncel, 2012:59). Liberal ekonomilerin varlığı ile sınırların geçirgenleşmesi ve ulus-devletin homojen bir toplum yaratma fikri çatışma haline girmiştir. Küreselleşme ile farklı kimlikler ortaya çıkarken, ulus-devletin tek tip insan yaratma modeli arasındaki gerilim artmıştır. Küreselleşme sürecinde ulus üstü örgütlerin ulus-devlete göre birçok avantaj elde ettiği ortadadır.

Özellikle hem ekonomik hem de teknolojik alandaki değişimler zorunlu olarak siyasi alanda da bazı değişimlere sebep olmuştur. Örneğin teknolojinin gelişmesi ile birlikte iletişim ağlarının güçlenmesi ve haberleşmenin anlık bir hal alması ile bireylerin düşünceleri hızla yayılmakta ve siyasi alanı da etkilemektedir (Köse, 2003:3). Diğer bir ifade ile siyasal küreselleşme, ulus-devletin egemenlik sınırları içinde gücünün azalması, insan hakları, demokrasi, özgürlük ve kadın hakları konularında dış müdahalelerin söz konusu olması din, devlet, dil, bayrak gibi sembollerin öneminin azalması ve ulus üstü kuruluşların ön plana çıkmasıdır (Çelik, 2012:69). Bunun anlamı sınırların eskiye göre daha geçirgen olması nedeniyle demokrasi, hukuk ve insan hakları gibi söylemlerin daha fazla kullanılması ile ulus-devletin bu kavramlara özgü içeriğinin ve işlevinin değişmesidir (Acar, 2009:47).

Sosyo-Kültürel Etkisi; Küreselleşmenin ulus-devlet üzerindeki sosyo-kültürel etkisi ekonomik küreselleşmenin etkisinde negatif yönde olmuştur. Ekonomik gelişmelerin paralelinde gelir adaletsizliği artmıştır. Bu sorun daha önceleri ulus-devlet seviyesindeki bir sorun olarak değerlendirilirken küreselleşme ile birlikte sorunun etki alanı da genişlemiş ve küresel ölçekte değerlendirilmeye başlanmıştır. Dünyanın güney yarım küresi açlık sınırının altında yaşam sürerken batılı gelişmiş ülkelerin refah seviyesi yükselmiştir. Bunlara ek olarak yaşanan iç savaşlar, göç ve mülteci sorunu ulus-devletlerin gücünü aşan sorunlar haline dönüşmüştür. Ulus-devletler bu sorunlarla başa çıkabilmek için uluslararası şirketlerle işbirliği yapmak ve egemenlik haklarından bazılarını sorunların çözümü adına devretmek zorunda kalmışlardır (Bakan ve Tuncel, 2012: 62).

Ulus-devletin genel anlamı ile küreselleşme sürecinde bazı işlevlerini kaybettiği de ortadadır. Bunun anlamı genel olarak yeterliliğini kaybetmesidir. Diğer bir anlamı ile vatandaşların çıkar ve refahını belirleyen güçler değişmekte, devletin yerine çok uluslu şirketler ya da yerel mekanizmalar gelmektedir. Bu nedenle devlet vatandaşlarının geleceğini belirlemede daha az etkiye sahip olmaktadır. Devletin kaybettiği diğer bir unsur ise yapısaldır. Biçimsel olarak ulus-devlet değişime uğramış, aşırı derecede uluslararasılaşmış ve yeni konjonktürde yer edinebilmek ve devletlerarası yeni politikalar üretebilmek için uluslararası forumlar etrafında yer almaktadır. Ayrıca özerkliğini de kaybetmeye başlayan ulus-devlet ekonomide ki kontrolü kaybetmesi ile birlikte politika üretmekten ziyade hazır politikaları uygulamaya gelmiştir. Bu kayıplar devletin otoritesinin zayıflamasına ve meşruiyetinin de sorgulanmasına neden olmaktadır (Hall, Held, McGrew, 1992:87-92)

Ulus-devletin değişen bu işlevleri karşısında olumlu bakış açısına sahip olan düşünürlere göre, ulus-devlet kaybettikleri karşısında ortadan kalkmış ya da kalkmak üzere iken, olumsuz düşünürlere göre ise, küreselleşmenin getirdiği değişikliklerin ulus-devlet yapılanmasını ortadan kaldırdığı anlamının çıkarılmasının yanlış olacağını, bu süreçte ulus-devletlerin yeni görevler üstlenerek varlığına devam edeceğini savunmaktadırlar. Ulus-devletin kaybettiği işlevler yanında bazı işlevlerini koruduğu ve bazı yeni işlevlerde kazandığı görülmektedir. Bunlardan en önemlisi ulusal güvenliğin korunmasıdır. Ulus-devlet meşru şiddet araçlarını kullanma yetkisini elinde bulundurmakla birlikte ulusal güvenlik görevini de sürdürmektedir (Kazgan, 2000:252). Küreselleşme sürecinde ulus-devletin koruduğu diğer işlevler ise güvenlik, istihbarat, temsil ve sınırların korunması ve kontrolüdür (Tekeli ve İlkin, 2000:120). Ulus-devlet her ne kadar ekonomik alanda etki kaybına uğramış ve çok uluslu şirketler dünya ya yön verir gibi gözükse de giderek güçlenen çok uluslu şirketlerin güvenlik ve sınırların korunması konusunda yeterli güce sahip olmaları söz konusu değildir.

4. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ULUSLARARASI SİSTEMİN DÖNÜŞÜMÜ

Son yıllarda popüler hale gelen küreselleşme genel ifade ile dünyada tek bir kültürün ortaya çıkmasını ve bu bağlamda tek bir global kültürün oluşması şeklinde ifade edilirken, diğer taraftan toplumların kendi kültür ve kendi kimliklerini ifade etmek amacıyla da kullanılmaktadır. Küreselleşmeyi homojenleşme olarak kabul edenlere göre dünya her anlamı ile tek iken, küreselleşmenin heterojen bir süreç olduğunu savunanlara göre ise, sürecin tamamı karşılıklı etkileşim ve değişimlerden oluşmaktadır (Petrella, 1996:66). Küreselleşme

süreci genel olarak “dünyanın değiştiği, yeni bir dünya ekonomisinin, siyasal ve kültürel düzeninin ortaya çıkmaya başladığını” ifade etmek amacı ile de kullanılmaktadır (Kellner, 1998:23).

Küreselleşmenin siyasal, kültürel, ekonomik, teknolojik, finansal, coğrafi, sosyal ve askeri boyutları ile tüm sistemi etkilemesi tartışma alanını genişletmiş ve birçok disiplin tarafından inceleme alanı olarak kabul edilmiştir. Özellikle küreselleşme sürecinde ulus-devletin ve klasik uluslararası ilişkilerin sistem içi ve sistem dışı yaşananları açıklama da yetersiz kaldığı kabul edilmiştir. Ancak akademik çalışmaların konu ile ilgili yaptığı araştırmalar oldukça sınırlıdır. Genel olarak yapılan çalışmaların içeriği küreselleşmenin ekonomi ve ulus-devlet yapısı üzerine olan etkileri üzerinde yoğunlaşmakta fakat uluslararası sistemin genelindeki değişimlere çok fazla yer verilmemektedir.

Küreselleşme ile birlikte uluslararası sistemde devletler dışında başka aktörlerinde olduğu, sistem içindeki ilişkilerin sadece devletler arası ilişkilerden ibaret olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca klasik realizmin günümüz koşullarında geçerliliğinin kalmadığı ve bugünkü sistemle örtüşmediği savunulmaktadır. Özellikle karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde gelişen sistemde realizmin devlet merkezli tanımlamaları da geçerliliğini kaybetmiştir. Bu bağlamda Nye ve Keohane yaptıkları çalışmalarda, uluslararası politika tanımlamalarında devlet dışı aktörlerin ortaya çıktığı ve ekonomik olarak karşılıklı bağımlılığın artması nedeniyle realist yaklaşımın yeniden tanımlanması gerektiğini savunmuşlardır (Arıboğan, 1997:42).

Küreselleşmenin sistemdeki en önemli etkilerinden bir tanesi ekonomik anlamda gelir adaletsizliğinin yaşandığı dünyada sistemin tamamıyla yeniden düzenlenmesi gerektiğini savunmasıdır. Küresel gelir adaletsizliğinin varlığı, sermayenin sürekli hareketi ve ürünler için pazar arayışı içinde olunması sistem içinde zorunlu bir küresel karşılıklı bağımlılık ilişkisinin kurulmasını gerektirmektedir. Küreselleşen dünya ile birlikte yoksulluğunda görünümü ve kapsamı değişmiş, barındırdığı unsurlar farklılaşmıştır. Geçmişte yoksulluk ve işsizlik eşdeğer iken, küreselleşme ile iş sahibi olan beyaz yakalı insanlar bile yoksulluk sınırında para kazanmaktadır. Geçmişte yoksul ailelerin kalabalık olduğu kabul edilmekte iken bu durum günümüzde farklılık göstermiş, düşen birey sayısı yoksulluğu engelleyememiştir. Geçmişte yoksul insanlar köylerde yaşarken ve tarım ile uğraşırken, bugün yaşanan göç ve gecekondulaşma ile yoksulların çoğu kentlerde zengin muhitlerin yanında yaşamaktadır.

Küreselleşme realist açıdan değerlendirildiğinde sistemdeki güç ve güvenlik kavramlarının etkinliğini azaltarak, sistemdeki ekonomik ve teknolojik gelişmelere yoğunlaşmış, bireysel kültür ve kimlik yapılanmasında köklü değişikliklere neden olmuştur (Koçer, 2004:116). Küreselleşmenin parçası olan ulus-devletlerin işlevselliğinin azaldığı görüşlerine rağmen kimlik yapılanma sürecinde birleştirici unsur görevini gördükleri kabul edilmektedir. Ulus-devletler arasındaki ekonomik rekabet beraberinde ulusal kimliklerin “öteki” üzerinden sömürgeleştirilerek yeniden tanımlanmasına neden olmuştur (Hall, 1995). Ulus-devletin küreselleşme sürecinde sıkışması, zorlanması, bazı yetkilerini kaybetmesi ya da devretmesi, kimlik yapılanmasındaki belirleyici özelliğinin de aşınmasına neden olmuştur. Ulus-devletin kimlik üzerindeki etkinliğini kaybetmesi sonucu “ulusal kimliğin saldırgan ırkçılık tarafından yönlendirilen savunmacı ve tehlikeli bir şekle dönüşebileceğinin” altını çizen Hall (1998:47), ulus-devletin kimlikler üzerindeki otoritesini kaybetmesi ile ulus-altı ve ulus-üstü bazı tepkisel hareketlerin ortaya çıkabileceğini, yerelleşmenin tehlikeye gireceğini öne sürmektedir.

Küreselleşmenin uluslararası sistem üzerindeki diğer önemli değişimi uluslararası aktörlerle ilgilidir. Küreselleşme çağına kadar sadece devletler arasındaki ilişkiler çerçevesinde şekillenen uluslararası sistem, küreselleşme ile büyük bir değişim geçirerek sisteme farklı aktörlerin de dahil olması ile küresel bir sisteme dönüşmüştür. Uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler ve ulus üstü organizasyonlar da kendi içlerinde gelişerek sisteme yön veren aktörler haline gelmişlerdir. Siyasal ilişkiler sisteme etki eden devletlerin yanında çok uluslu şirketler ve bankaların da dahil olduğu bir yapıya evrilmiştir (Arıboğan, 1997:17). Sisteme yeni aktörlerin dahil olması küreselleşmenin bir sonucudur. Sistemdeki aktörlerin sayısının artması aralarındaki etkileşiminde artmasına ve karşılıklı bağımlılığın gelişmesine neden olmuş, uluslararası ilişkilerdeki analiz birimi devlet merkezli olmaktan uzaklaşmıştır (Polat, 2020:495-496).

Küreselleşme ile sistem hem hacimsel hem de konuların çeşitlenmesi açısından genişlemiştir. Daha önceleri sadece devletler arasındaki konulara yoğunlaşan uluslararası sistem analizleri küreselleşme ile birlikte insan hakları, demokrasi, çevre, uluslararası terörizm, ekolojik sorunlar, nüfus hareketleri, sağlık ve enerji gibi konularını da inceleme birimi olarak kabul etmiştir (Kan, 2011:7).

Küreselleşmenin genel anlamı ile uluslararası sistem üzerindeki etkilerine değinirken bu etkileri olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırmamız mümkündür. Olumlu etkileri ekonomi, dış ticaret, rekabet, istihdam ve çok

uluslu şirketlerin güç kazanması parametreleri altında inceleyebiliriz. Ekonomik büyüme ile kastedilmek istenilen az gelişmiş ülke kategorisindeki birçok ülkenin üretim sektörüne dahil olması ve pazar kapasitesinin artması ile gelişmiş ülke kategorisine yükselmiş olmasıdır. Ayrıca dış ticaret ve ekonomideki canlanma sayesinde mal, hizmet ve sermayenin önündeki engeller kalkmış, elde edilen gelir milli refah seviyesinin yükselmesini sağlamıştır. Yabancı yatırımların yerel oligopollerini parçalaması, özelleştirmenin gerçekleşmesi ve ortaklıklar vasıtası ile sektörel rekabete neden olmuştur. Finansal rekabet ve ekonomik rekabet fiyatların düşmesine ve kalitenin artmasını sağlamıştır (Kar ve Günay, 2003:18).

Küreselleşme ile sermaye ve hizmetin sürekli hareket etmesi de sistemde farklı değişimler yaratmıştır. Sermayenin küreselleşmesi ile birlikte ulus-devletin ulusal düzeydeki kapital kontrolü ele alınır, uluslararası bir devletin varlığı söz konusu olur (Çınar, 1993:82). Ancak Toyota, Sony, General Motors gibi firmaları artık ulusal bir firma gibi düşünmemizde mümkün değildir. Bu firmaların ulus-devletin yerini aldıkları kabul edilmediği gibi, yine bu firmaların devletlerin siyasetlerini etkileme ve yönlendirme gücüne sahip oldukları da yadsınamaz bir gerçektir (Giddens, 1994:68). Farklı bir görüşe göre ise, küresel sermayenin hızlı hareket etmesi sonucunda uluslararası üstü yeni bir devlet yapılanmasının oluşması söz konusu değilken, ulus-devletin egemenliğini sürdürdüğü uluslar aşırı bir devletin oluşması söz konusu olabilir. Bu sonuç sistemin yeniden örgütlenmesine, var olan devlet modelinin bozulması yeni bir devlet modelinin doğmasına neden olacaktır (Çınar, 1993:82).

Küreselleşmenin sistemdeki olumsuz etkilerini ise genel olarak ulus-devletin güç kaybetmesi, sınırların geçirgenliğinin artması ve çevre sorunlarının şekil değiştirmesi altında ele alabiliriz. Diğer taraftan yeni üretim sistemlerinin kurulması, teknolojinin üretim alanında daha fazla kullanılması istihdam kayıplarına neden olmuş, daha fazla eğitilmiş personel ihtiyacı doğmuştur. Sınırların geçirgenliği ulus-devletin güç kaybına ve yetkilerinin bir kısmını devretmesi ile sonuçlanmıştır. Diğer taraftan sınırların ortadan kalkması, sanayileşmenin hız kazanması çevresel sorunları da beraberinde getirmiştir. Sanayileşmenin artması ile ortaya çıkan endüstriyel atıklar ekolojik dengeyi bozmakta ve iklim değişikliklerinin yaşanmasına neden olmaktadır.

Küreselleşme ile sınıfsal farklılıkların artmış, zengin ve fakir kavramlarının derinleşmiştir. Bunun sonucunda yaşanan göçler küreselleşmenin en önemli gerçeği olmuştur. Göç olgusunu inceleyen Immanuel Wallerstein'a göre (1998:130), göçler iki şekilde gerçekleşir; birincisi zengin ülkelere fakir ülkelere çalışmak için gidenler, ikincisi fakir ülkelere zengin ülkelere çalışmaya gidenler. Burada önemli olan grup, zengin ülkelere giden fakir bireylerdir. Bunlar geri dönmek istemezler ve zengin ülkelere sürekli olarak kalmayı isterler. Toplum içinde asimile olmayı da reddeden bu grup, zorla asimile edilmek istenir, buna tepki olarak da diasporalar kurulur. Ancak bu kişiler artık ne geldikleri ülkelerin kimlik yapısını ne de buldukları ülkelerin kimlik yapısını taşımaktadır. Her iki kültür arasında kalan bu grup insanlara arada kalmışlar (inbetweens) denmektedir. Küreselleşmenin en güzel örneği olan bu insanlar küreselleşmenin kültürlere uğrattığı tahribattan etkilenmişlerdir. Küreselleşme ile zaman ve mekân kavramlarının yani sınırların ortadan kalkması kültürel deformasyona neden olurken, bu bozulma kimliklerin de yapılarında bitmeyen, sürekli değişen bir farklılaşmanın oluşmasına neden olmuştur (Wallerstein, 1998:130).

5. SONUÇ

Bu çalışmada uluslararası politikanın küreselleşme sürecinde geçirdiği dönüşüm üzerinden hareketle uluslararası politikanın dönüşümüne neden olan küreselleşme kavramının içeriği, uluslararası sistemin bu süreçten nasıl etkilendiği, ulus-devletin nasıl değiştiği ve dönüştüğü ele alınmıştır. Çalışmada küreselleşme süreci ile değişen uluslararası sisteme karşılık olarak ulus-devletinde değişim ve dönüşüm geçirmiş olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda öncelikle küreselleşme kavramı ve bu süreci başlatan nedenler incelenmiştir. İkinci bölümde küreselleşme sürecinde ulus-devletin dönüşümü, son bölümde ise küreselleşme sürecinde uluslararası sistemin geçirdiği dönüşüm ele alınmıştır.

Son yılların en tartışmalı konusu haline gelen küreselleşme kavramı genellikle ekonomik boyutu ile ele alınıyor olsa da sistemin her katmanına etki ederek yapısal birçok değişikliğe neden olmuştur. Siyasi, ekonomik, sosyal, teknolojik ve çevresel boyutlara sahip olan küreselleşme, bu kavramların birbirleriyle olan etkileşimi ile de iç içe gelişmiştir. Çalışmada küreselleşmenin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutları ele alınmıştır. Küreselleşmenin birbirleri ile etkileşim halinde olan çok yönlü ve dinamik bir süreç olduğu sonucuna varılmıştır. Farklı görüşlere göre olumlu ve olumsuz yönleri de ele alınan küreselleşme sürecinde geçirdiği dönüşüm incelenmiş ve özellikle ulus-devlet yapılanmasının nasıl değişime uğradığı üzerine yoğunlaşmıştır.

Küreselleşme ile birlikte geleneksel ulus-devlet yapılanması aşınmış, yerini ulus-üstü yapılanmalara ve uluslararası çok uluslu şirketlere bırakmıştır. Ekonomik küreselleşme, sermaye, hizmet ve malın hareketin hızlanması ulus-devletin kontrol kabiliyetini zayıflatmış ve egemenlik anlayışı zarar görmüştür. Ulus-devletin kontrol mekanizması kaybolmuştur. Ulus-devlet küreselleşme ile birlikte katılımcı demokrasi, insan hakları, özgürlük, bölgeselleşme, yerelleşme ve şeffaflık konularında yeniden şekillenmek adına zorlanmaktadır. Bu bağlamda yeni reformlar, ekonomik düzenlemeler ve kültürel politikalar geliştirmek zorunda kalmıştır. Ulus-devlet bu değişimlere bağlı olarak merkezîyetçi yapısından uzaklaşmış ve yerelleşmeye, bazı alanlarda yetkilerini ulus üstü organizasyonlara ya da yerel otoritelere devretmiştir.

Küreselleşmenin neden olduğu diğer sonuçlar ise, karşılıklı bağımlılığın artması, gelir dağılımındaki adaletsizlik sonucunda zengin ve yoksul ülkelerin ortaya çıkması, homojen bir toplum oluşması, kimlik yapılanmasının bozulması ve kültürel altyapının yok olması, sınırların geçirgenliğinin artması ve kontrolsüz göçün yaşanmasıdır. Küreselleşme ile ulusal kimlikler aşınarak yerine, alt kimlik, üst kimlik ya da çok kültürlülük gibi kavramlar yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Küreselleşme, ulus-devletinde otorite ve fonksiyonlarının zayıflaması sonucunda, kültürel homojenleşmeye, kimlik ve aidiyet göstergelerinin yok olmasına kısacası kimiksizleşmeye neden olmakta ve bunun sonucunda yeni farklı kimlik arayışları içine girilmektedir. Sonuç olarak küreselleşme karşısında hem ekonomik hem siyasal olarak ulus-devletin egemenliğinin daralması, hem ulus-üstü hem de ulus-altı baskılar karşısında gerekli tepkiler veremeyişi, kimliklerin aşınmasına, kültürel deformasyona ve farklı marjinal kimlik yapılanmalarının doğmasına neden olmaktadır.

Çalışmadan çıkarılacak en genel sonuç küreselleşme sürecinde ulus-devletin güç kaybettiğidir. Ulus-devletin karar alma noktasında tek başına olmadığı çok uluslu şirketler, ulus üstü organizasyonlar ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte hareket etmek zorunda olduğu ortadadır. Çok uluslu şirketlerin bu dönemde güç kazandığı, liberalleşme eğilimleri ve sınırların geçirgenliğinin artması ile mal, hizmet ve sermayenin daha hızlı hareket kabiliyetine ulaştığı görülmektedir. Ulus-devletin genel anlamı ile bazı işlevlerini kaybettiği de ortadadır. Diğer bir anlamı ile vatandaşların çıkar ve refahını belirleyen güçler değişmekte, devletin yerine çok uluslu şirketler ya da yerel mekanizmalar gelmektedir. Ancak ulus-devletlerin bazı işlevlerini de halen koruduğu ortadadır. Bunlar güvenlik istihbarat, temsil ve sınırların korunmasıdır. Özellikle meşru şiddet uygulanması noktasında yetki halen ulus-devletin elindedir. Ulus-devlet ekonomik alanda yetkilerini kaybetmiş ya da kısmen devretmek zorunda kalmış olsa da güvenlik konusunda ulus-devletin hegemonyası devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2009). Düzleştirici ve Özgürleştirici Bir Süreç Olarak Küreselleşme, Orion Kitabevi, Ankara.
- Aktan, C. C. & Vural, İ. Y. (2008). “Globalleşme Sürecinde Çokuluslu Şirketler”, <http://www.canaktan.org/ekonomi/cok-uluslu/aktan-makale.pdf>, Erişim tarihi: 14.04.2021
- Altıntaş, M. & Pektaş, K. E. (2020). Küreselleşme “Sürecinin Ulus-Devlet Üzerindeki Etkileri ve Ulus-Devletin Geleceği Üzerinde Bir Değerlendirme”, Kocatepe İİBF Dergisi, C.22, S.1, ss.115-126.
- Arıboğan, D. Ü. (1997). Globalleşme Senaryosunun Aktörleri, Der Yayınları, İstanbul.
- Bahçekapılı, C. (2009). Küreselleşme Sürecinde Güçsüzleşen Ulus-Devlet, Derin Yayınları, İstanbul.
- Bakan, S. & Tuncel, G. (2012). “Küreselleşmenin Ulus Devlet Üzerindeki Etkisi”, Birey ve Toplum, C.2, S.3, ss.51-65.
- Bauman, Z. (2006). Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BM Küresel Yönetim Komisyonu, (1996). Küresel Komşuluk, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara.
- Coşkun, B. (2003). “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma: 1990’lı Yıllardaki Gelişmeler ve İŞKUR Örneğinin İncelenmesi”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, M. Y. (2012). “Boyutları ve Farklı Algılarıyla Küreselleşme”, DPUJSS, Sayı. 32, Cilt I.
- Çınar, M. (1993). “Küresel Sermaye ve Ulus- Devlet Üzerine Etkileri”, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı: 62, ss.78-94

- Dennis A. Rondinelli vd. (1998). "The Changing Forces of Urban Economic Development: Globalization and City Competitiveness in the 21st Century", *Cityspace: A Journal of Policy Development and Research*, Vol. III, No.3
- Deviren, N. & Atasever, G. (2011). "Ekonomik Küreselleşmenin Ulus-Devlet Üzerindeki Etkileri", *Mevzuat Dergisi*, 164.
- Germeç, T. E. (2017). *Sosyolojik Açıdan Küreselleşme ve Ulus-Devlet*, Seçkin Yayınları; İstanbul.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları*, (çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (2001). *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, (çev. Nihat Şad), Phoenix Yayınları, Ankara.
- Gözen, R. (1997). "Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler", *Liberal Düşünce Dergisi*, 2(7), ss.74-91.
- Güler, B. A. (2005). *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Hall, S. (1995). *The West and The Rest*, S. Hall ve B. Gieben içinde, *Formations of Modernity* (ss. 275-332), Blackwell, Oxford.
- Hall, S. (1998). *Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etniklik*, (ed. A. D. King) içinde, *Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi*, (çev. G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal, ss. 39-62), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Hall, S, Held, D. and McGrew, A. (1992). *Global Paradox and Reforming*, Oxford Univ. Press, Oxford.
- Heywood, A. (2016). *Küresel Siyaset* (çev. N. Uslu ve H. Özdemir), Adres Yayınları, Ankara.
- Hobbes, T. (2007). *Leviathan*, (çev. S. Lim.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kan, K. (2011). "Globalleşmenin Uluslararası İlişkilere Etkileri", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), ss.1-11
- Kazgan, G. (2005). *Küreselleşme ve Ulus-Devlet*, Yeni Ekonomik Düzen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kazgan, G. (1995). *Yeni Ekonomik Düzendeki Türkiye'nin Yeri*, Altın Kitaplar, İstanbul.
- Kellner, D. (1998). *Globalization and the Postmodern Turn*, (der. Roland Axtmann) *Globalization and Europe: Theoretical and Empirical Investigations*, Pinter, Londra.
- Kıvılcım, F. (2017). *1980'den Günümüze Küreselleşmenin Demokrasi ve Ulus Devlet Kavramlarına Etkisi: Türkiye Değerlendirmesi*, Gece Kitaplığı, Ankara.
- King, S. D. (2019). *Küreselleşmenin Sonu: Kasvetli Yeni Dünya Tarihinin Nihai Savaşı*, (çev. Özeren, M. M.), Profil Kitap, İstanbul.
- Koçdemir R. K. (1998). "Globalleşme, Dünya ve Türkiye", *Yeni Türkiye Medya Hizmetleri*, Ocak-Şubat Sayısı, ss.56-59.
- Koçer, G. (2004). "Küreselleşme ve Uluslararası İlişkilerin Geleceği", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 3 (Güz), ss.101-122.
- Koray, M. (2001). "Küreselleşme Süreci ve Ulus Devlet, Ekonomi, Siyaset Tartışmaları", içinde *Küreselleşme ve Ulus-Devlet*, (der. Koray, M.), ss.61-84, Yıldız Teknik Üniversitesi, Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları Bildiri Kitabı, İstanbul.
- McLuhan, M. (1962). "Two Selections By Marshall McLuhan: The Galaxy Reconfigured The Medium Is The Message", *The New Media Reader*, V.64, ss.193-202
- Merriam Webster; <https://www.merriam-webster.com/dictionary/globalization>, Erişim tarihi: 18.04.2021
- Petrella, R. (1996). *Globalization and Internationalization: The Dynamics of the Emerging World Order*, (der. Robert Boyer ve Daniel Drache), içinde *States Against Markets: The Limits of Globalization*, Routledge, New York.
- Polat, D. Ş. (2020). "Küreselleşme, Ulus-Devlet Egemenliği ve Ulusal Güvenlik", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.22, S.2, ss.491-503.
- Rodrik, D. (2011). *Akıllı Küreselleşme*, (çev. B. Aksu), Efil Yayınevi, Ankara.

- Sallangül, S. (2004). Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa: Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti, Etik Yayınları, İstanbul.
- Sarıbay, A. Y. (2002). Kültürel Bir Olgu Olarak Küreselleşme, Ufuk Kitapları, Kayseri.
- Şahin, K. (2009). Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus-Devlet, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul.
- Şener, B. (2014). “Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devlet ve Egemenlik Olguları”, Tarih Okulu Dergisi, Yıl 7(XVIII), ss.51-77.
- Şenses, F. (2001), Küreselleşmenin Öteki Yüzü, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ. & İlkin, S. (2000). “Küreselleşme, Ulus-Devlet Etkileşimi Bağlamında AB-Türkiye İlişkilerinin Yorumlanması”, Doğu-Batı Dergisi, S.10, Ankara
- Timur, T. (2000). Küreselleşme ve Demokrasi Krizi, İmge Kitabevi, Ankara.
- Tükel, H. (1998). “Küreselleşme Kıskaçında Ulus-Devlet”, Görüş Dergisi, Sayı 35, ss.62-70.
- Wallerstein, I. (1998). Ulusal ve Evrensel: Dünya Kültürü Diye Bir Şey Olabilir Mi? (ed. A. D. King) içinde, Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi, (çev. G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal), ss. 121-138, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, A. (2004). İkinci Küreselleşme Dalgası, Kavram Süreç ve Sorunlar, Vadi Yayınları, Ankara.